

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНУҢ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕДИНИҢ
БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОНАРЫНЫ ДПУТАТТАРЫНЫҢ
ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ ОРГАНЫ

1952
ФЕВРАЛЬ
19
ВТОРНИК
№ 34 (2464)
ВРТАЗ 20 КОП.

КОЛХОЗ ТУДУУ (1 арын).
М. Чамбал-оол.— Эки ажылдыг партия организациясы (2 арын).
1951 чылда колхозтарда тууду талазы-биле социалисттик чарыштын түңнелдерин дугайында (2 арын).
О. Шириндыви.— Партия өөрөдигезин бедик денелге (2 арын).

СОВЕТ ТУРГУЗУТ: Н. Сердобов.— Организация-массалыг ажылды улам күштелдирер (3 арын).
С. Чанзан.— Колхозтуң отчёт-сонгулда хуралы (3 арын).
А. Григоренко.— Школарга кижизидиле (3 арын).

ССРЭ-нин, АКШ-тың, Англияның болгаш Францияның чазактарына Германияның Демократтыг Республикасының чазаның бижин (4 арын).
Кореяда болушкуннар (4 арын).

Колхозтарның ниити ажил-агыйын бүгү хемчеглер-биле сайзырадыр

Колхозчу көдээ чаксы тарылгага белеткенни турар. Көдээ ажил-агыйда эң чугула сорулга — көдээ ажил-агыйын бүгү-ле культураларының дүжүттүг болурун улам-на өгүткөргөндө, ниитиниң малының баш санын өстүреринче болгаш оон продуктулуун көвүдөдиринче колхозчуларның болгаш МТС-тер, совхозтар ажилчыларының күжүннишкин утканган.

Чер-чериниң партия болгаш совет органныр колхозтарны баштаарының демократтыг үндөзүннүн үргүлчү-ле сагывайн турар болганын ужурундан дыка хөй колхозтарда ниити хурал ховар эртин турар болгаш колхозчу амьдыралдын явабыла ниити хуралга шийтирлесе чогуур айтырларын чамдык колхозтарның баштаар черлери болгаш даргалары шийтирлеп, шын эвес чоруктар кылтып турар.

Бо чылын колхозтар болгаш совхозтар боттарының сайзыралына база бир чач базымны кылзын дээш коммунисттик партия болгаш совет чазак бүгү-ле чүүдлерин тургузуп берип турар. Машина-трактор станцияларына дыка хөй муң тракторларны, комбайннарны, хөрзү сайзырадырынның машиналарын берип турар. МТС-терде трактор паркының күжү эрткен чылын 1940 чыл-биле дөмөйлөдүргө, сүдүн чартык катап улгаткан, оң-биле калды илчирбе дугуйлуг тракторларын күжү ийден ажып улгаткан, а дизельдиг тракторларын — чеди катап өскөн.

Уставты үрээр чорук чүге ам-даа барыл? Чүге дээрге, хамыктын мурнунда партия болгаш совет органныр чамдык удурткучулары тайылбыр массалыг ажылдарны чептес чорудуп, а ол ышкаш Уставты үрер турарларын болгаш сларның чажыркыларын тайбын ёзу-биле көрүп, колхоз тургузуунун дайзынарын, ниитиниң черин болгаш колхозтарның өңчү-хөргөзгизин будаарларны хемчег алып дугайында партияның болгаш чазактын негелдизин күөсетпейн турарында.

Сөөлгү чылдарның дургузунда колхоз бүдүрүлгезинге чүс бежен ажып чач хевириниң машиналарын ажилгалга кириген.

Көдээ ажил-агый артелиниң Уставын шыгызы-биле сагыры дээш демисел — колхоз тургузуушкунун удуртурунун эң чугула чүүдүнүн бирээзи. Колхозтарын шын удуртуру дээрге, хамыктын мурнунда көдээ ажил-агый артелиниң Уставының негелдизин ёзу-гаар оларның ажылын организациялары болур. А ону бир эвес партия организациялары колхозтуң экономиказын ханызы-биле танып билер, оон сайзыралын мергежилдиг удуртуп, колхозтарда болушкуннарын шуптузун ыяк билген турар болза, ам чедип ап болур.

Социалисттик ажил-агыйны канчаар шын организациястап чорударык, күш-ажылдык чурумун канчаар быжыглаарын, социалисттик өңчү-хөргөнгүн, ниитиниң черин канчаар камгалаарын көдээ ажил-агый артелиниң Уставы айтып турар.

Көдээ ажил-агый артелиниң Уставын шыгызы-биле сагыры дээш демисел — колхоз тургузуушкунун удуртурунун эң чугула чүүдүнүн бирээзи. Колхозтарын шын удуртуру дээрге, хамыктын мурнунда көдээ ажил-агый артелиниң Уставының негелдизин ёзу-гаар оларның ажылын организациялары болур. А ону бир эвес партия организациялары колхозтуң экономиказын ханызы-биле танып билер, оон сайзыралын мергежилдиг удуртуп, колхозтарда болушкуннарын шуптузун ыяк билген турар болза, ам чедип ап болур.

Шалпыч колхозчуларның ийги Бүгү-эвилел съездинин комиссиязының хуралына эш Сталин көдээ ажил-агый артелиниң Уставының ужуру-дузанын дугайын чугаалал тургаш, — Устав дээрге, көдээге чач ниитилелди тургузарының дээди хоойлуу, кол хоойлуу — деп айтыган.

Дүжүт талазы-биле болгаш мал ажылын сайзырадырының күрүнө планнары күөсетип турар бе; Уставта айтылган фондустары колхозта тургузулган бе; ниитиниң чери шын ажыглатылып турар бе; күш-ажыл чурумун үрээр чоруктар бар бе — дээш ышкаш айтырлар чер-чериниң партия организацияларыны кичээнгениниң түвүнге турар ужурул. Партия организациялары боттарының хуралдарына көдээ ажил-агый артелиниң Уставының негелдизин сагып турарының айтырларын чугаалажып, Уставтың кол-кол негелдизин амьдырал кырынга ботандырырының талазы-биле хемчеглери ажилдап кылыр хүлээлгелг.

Көдээ ажил-агый артелиниң Уставын шыгызы-биле сагыры дээш демиселге улуру ролду ойнар ужурул. Көдээ ажил-агый артелиниң эң чугула сорулгаларының бирээзи — колхозтарда үчүттүн байдалын, орулга, чарыга смединиң күөсөлдизин, ажил-агый планнарының күөсөлдизин хынаары болур. Бо кире чугула ажилдары чорударда көдээ ажил-агый органныр колхозтарның ревизия комиссияларына, колхозтуң активинге, колхозчу чонга даяныр ужурул.

Ам сорулга болза, Уставты канчаар-даа үрээр чоруктарны шийтирли-биле узуткап, колхозчу тургузунун амьдырал үнденин болур ниитиниң хөргөзгизин болгаш чери кайы хамаан чок ажылаар чорукту чок кылыры болуп турар. Уставтың үрөгкөчлерииниң ап алганы хөргөңни болгаш чери колхозтарга долораан эгидер, өрени төлээр, трудоленниң үчүдүңга корум-чурумну тургузуп, Уставта көрдүнгөн ниитиниң фондустун шын ажылаарының хемчеглери алып.

Тайбың камгалалының Совет Комитетинде болгаш ССРЭ-ниң совет чогаалчылар Эвилелинде

Улуг француз чогаалчы В. Гюговун төртүкөгөн хүнүндөн бээр 150 чыл болганын эртирериниң талазы-биле Бүгү-эвилел Комитетин тургусканы

Тайбының Бүгү-делегей Чөвүленин Вена сессиязының шийтиривин ёзу-гаар улуг француз чогаалчы Виктор Гюговун төртүкөгөн хүнүндөн бээр 150 чыл болганын бо чылдың февраль 26-да бүгү чурттага демделгээр. Бо культурлуг калбак хемчег болза; өске ол ышкаш хемчеглер дег бүгү делегейге тайбыны быжыглаарының эрге-ажыныга улустар аразынын культурлуг чарылаздарын улам ынай хөгжүдери-биле бодунун сорулгазын салыр.

Выйнда киргенер болза: А. А. Фадеев — ССРЭ-ниң совет чогаалчылар Эвилелиниң чингине секретары (Комитеттин даргазы), И. Г. Эренбург (Комитеттин даргазының оракалчысы), М. А. Шолохов — чогаалчы, К. М. Симонов — «Литературная газета» солунунун кол редактору, Никола Бажан — чогаалчы (Украин ССР), Э. Я. Смилгис — ССРЭ-ниң улустун артизи (Латвия ССР), И. И. Анисимов — профессор, И. А. Каиров — РСФСР педагогика эртемнеринин Академиязының Президентизи, А. С. Исаакян — шулукчу (Армян ССР), А. А. Яблочкин — ССРЭ-ниң улустун артизи, В. И. Пудовкин — кинорежиссер, А. А. Хорвава — ССРЭ-ниң улустун артизи (Грузин ССР), Т. Л. Шепкина-Куперник — РСФСР-ниң уран-чүүдлеринин алдарлыг деятели.

Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флорунун 34 чыл оюнга уткуштур

Бистин чурттуң ажылчы чоннары Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флорунун 34 чыл оюнга белеткенни турар. Хоорайларда, суурларда, шериг округтарында, флоттарда, флотилияларда, шериг өөрөдигези черлеринде: «В. И. Ленин болгаш И. В. Сталин — совет күрүнениң Чепсектиг Күштеринин тургузуучулары болгаш удурткучулары», «И. В. Сталин — Ада-чурттуң Улуг дайынынга совет улустун тилелгезиниң сорук кийричизи болгаш организачкчысы», «Шериг-Далай Флоруду — совет Төрзүн чурттуң далай кызыгаарының бүзүрелиг чөлөңгизи» деп темаларда илеткелдерин, беседаларын болгаш лекцияларын чорудуп турар.

«Клубтарда, культура Ордуларында болгаш офицерлер бажынарнында совет Чепсектиг Күштеринин мадырлыг төөгүзүн илередип турар делгелгелери болгаш фотовитриналарын кылып турар болгаш кино-фестивалдарын эртирип турар.

РСФСР-нин Дээди Совети аттыг шериг училищезинге совет чепсекке алдар болдурган хүнү эртирген В. И. Ленин аттыг Шериг-Политиктиг Академияның клубунга дынакчыларын, башкыларын, шериг албан хаагычтарын өг-бүлезинин

кежээзи болган. Хамааты дайынның мадыры Шорстун кадайы — Р. Е. Шорс, Чапаев дивизиязының кийричизи А. Попова олар сактышкын-биле чүве чугаалаан. Ада-чурттуң улуг дайынының чылдарында совет херэзженнеринин мадырлыг чоруктарының дугайында Совет Эвилелиниң Мадырлары М. Чеченва болгаш Л. Павличенко база өскелер-даа чүве чугаалаан.

Колхоз ховуларында хар ызырындырышкыны

Чурттуң хөй-хөй районнарында сөөлгү хүнерде элбекшилдиг хар чарган. Ховулар шуптузу хар-биле шыптыган. Чурттуң колхозтары өл-шыкты тарылгага камнап артырары-биле хар ызырындырышкынын чорудуп турар.

оннарында, Уралда, Украина ССР-де болгаш Казакстанда-даа бары илереп турар.

Агрономия талазы-биле ол эң чугула хемчеглер бүгү көдээ ажил-агый культураларының дүжүдүн улгатырып турар. ССРЭ-нин Мурнуу Чөөн талакы чер ажылының эртемшичилел институтунун кирип турар мелдизин ёзу-гаар алырга, Куйбышев, Саратов, Сталинград болган өске-даа областтарда хар ызырындырышкынында таргаа культураларының дүжүдүнүн ортумак мелдизин гектар бүрүзүндөн 4-5 центнер болуп турар. Эң-не кандашкынның үеле безин хар ызырындырышкынын организациястап чоруткан черлерин ховуларында таргаа тармак культуларының болгаш тарымал тооруктуң дүжүдү 4-5 катап хөй, а люцерниң — 10 катап хөй болуп турар.

Кыштын төнчүзүңге чедир миллион гектар черлерге хар ызырындырышкынын кылыр сорулга колхозтарда туруп турар. Ол ажылды кылыры хөй-хөй районнарда механизацияланган. Челябинск, Курган болгаш өске-даа областтарда шөлдүң хөй кезинге хар ызырындырышкынын тракторларын дузавы-биле чоруткан.

Ындыг янызлыг немелде кара хөрзүнүг төп областтарда, За-волжьеда, Сибириниң ховулуг рай-

оннарында, Уралда, Украина ССР-де болгаш Казакстанда-даа бары илереп турар.

Чаа черлерни ажыгалаа кирип турар

УЖГОРОД. Закарпаттың дагы округтарының колхозтары 1952 чылда бүдүрүлгө планын төлөвлөвүн доозупкан. Бедик черлерге хөй чылда үнер сизини тарымыры 1,5-2 катап өзөр. Оон хөй кезин чача черлерге тарыр. Раховский округтун колхозтары 300 гектар ажыг туралга черин мурнунда ховар үнүштүг турган болгаш чада үнүштерлиг черлерин оорунга белеткээр. Оон ангыда Карпаттын тарылгага ажыглатымас черинде чимистик үнүштерни тарып олуртуру төлөвилетинин турар.

град сыптарын тарып олуртурун эрткен чылын бир дугаар чоруткан. Дуржулга түннелдиг эки болуп үнген. Ам виноград тарып олуртуру 20 катап өзөр. Воловецкий округтун колхозтары чаа черлерге чимистик садтарны олуртурун күрүне планын 5 катап ажып күөсөдир деп шийтирилгез. Ленин аттыг, «Октябрь 30 чыл ою», «Чаа амьдырал» көдээ ажил-агый артельдери чада үнүштерин төштерин аштап турган, чаа садтар турар улуг шөлдери белеткеп алган.

Раховскийниң колхозтары вино-

КОЛХОЗ ТУДУУ

„Победа“ колхозтуң чедишкени

«Победа» колхозтуң амгы төвү — Чедерин Суг-Бажына 1948 чылда чангыс-даа тууду чок турган. Ук колхоз ол чылын чаа-ла организациястатып турган.

10 метр 3 чаа кажаларны, хойга 300—300 баш кирер 4 кажаларны туудуп дооскан.

Коллективтик ажылды көшкүн амьдыралга чораш каян-даа чедишкениниң болдуруп шыдавас. Артелиниң кежигүннери ол айтырны сонгаарлатымас кол сорулга кызымак тургускаш туудугун тускай бригаданың организациястаан. Олар чүгле чылдын эвес, кварталдын, харын айнын болгаш неделя санында ажыл планнарыл турган.

Ол бүгү болза, чүгле план ёзу-гаар көрдүнгөн кол туудуглар болур. Еңе малдарга кылдырган кажалар болгаш септелер база үүр-мек туудуглар дыка хөй кылдырган. Ылангыя Кызыл райсовет күөсөмулга 4 өрөөл чаа бажын эккээп туудуп бээринге көрээ чаргаш, ону чүгле чангыс декабрь айда бүрүн доозуп бергенер.

Күш-ажылды шын организациястап большевикчи удуртулганы эки хыдырганында, ылангыя колхозчуларын чангыс эл-сеткилдиг кызымак чүткүлүнүн түннелдиге эңизиргей хову турган Суг-Бажында ам магаданчы чараш кудумчуларлыг колхозчу суур тургустунган. Артелиниң кыска үениң иштинде кежигүннериниң 75 хуузуң чаа чурталга бажынарны-биле хандырып шыдаан.

Артелиниң тууду бригаданында доктаамал 20 киж ажилдап турар. Оларда О. Севзэн, М. Агбаан ышкаш уран шеверлер, К. Норбу, Т. Олай-оол, О. Байыр-оол, Д. Даваадыр ышкаш туудугулар дыка хөй.

Суг-Бажы суурда 1949 чылда ажытылган 4 класстарлыг чаа школа бо чылын колхозчуларын 82 урууглары өөренип турар. Эмелгенин, садынның чаа бажынарны тургустунганы-биле ол черлер 1950 чылдан эгелеп база ажылды берген. Ол ышкаш инек фермаларын ийи кезек черде организациястап, ында 3 чаа бажынарны туудуп тургускан.

Кандыг-даа ажылды чедишкениниң болуру организациястыг удуртулган хамааржыр. Ол талазы-биле артелиниң даргазы коммунист эш Базыр-оол ак-сеткилдиг ажилдап, колхозчуларын күжүн чөп өвилелдеп турар.

Артелиниң сууру улам-на калбарып турар. 1951 чылда күрүнелден эгидилге чок алган 12 муң рубль чээлизи колхозчулар чөп ажылдап, туудугун чыл планын ажыр күөсеткенер. Чурталганың 11 бажынарын, 50 тонна таргаа кирер складты, 4 машина турар гаражы база 2 аал чурттаар башкылар бажынын бүрүн доозуп, ажылгалга кириген.

«Победаның» тууду талазы-биле ол бүгү чедишкениниң болза, оон кежигүннериниң күш-ажылга ынак, чангыс эл-сеткилдиг чорук-биле тайылбырлатынар. Олар коллективтик амьдыралдын хуу ажил-агыйдан артык күштүн улам-на бүзүредип турар. Ажилдын эрткен чылдагы чедишкениниң быжыглавышаан, «Победа» колхозтуң кежигүннери 1952 чылда оон-даа артык чедишкениниң болурунга чигзинип турбас.

Колхоз туудунда коммунистер

Сут-Хөл районунун Хөр-Тайга суммда Сталин аттыг колхозтуң коммунистери колхозчуларын сууржун чурталгаже шилчидер дээш сагыш салышкыны улгатырып турарлар.

Колхозтуң партия организациязының чокота болуп эрткен ниити хуралына колхоз туудуунун байдалын чугаалашкан. Аңаа тууду ажылын бригадир эш Ламажаптын информация болган.

Оон илерзени болза, ышты тайгага кезип белеткээр болгаш тууду шөлүңге сөөртүр ажылга чылдын бо таарымчалыг үезин эки ажылаары дээш туудугулар идепкейлиг кийрип турарлар.

Оон илерзени болза, ышты тайгага кезип белеткээр болгаш тууду шөлүңге сөөртүр ажылга чылдын бо таарымчалыг үезин эки ажылаары дээш туудугулар идепкейлиг кийрип турарлар.

Тууду бригаданында 12 киж ажилдап турар. Олар бо чылдын эгезинден бээр 1060 чудукту тайгага кезип белеткеп, 813 чудукту колхоз төвүнче сөөртүп чедирип алганнар.

Моон сонгаар колхоз туудуунун темпиниң улам дүргөдир дугайында практиктик сорулгаларга, социалисттик чарышты туудугулар ортузунга калбартырынын айтырыны партия хуралы улуг кичээнгейин салган. Колхоз туудуунун ажылын эки удуртурун колхозтуң баштаар черинден болгаш партия эге организациязының секретаринден хурал негзэн.

Быш кезикчилеринде Чодай, Ча-

С. САНДАН.

Чечен чогаалдың организациястыг номчулгалары

Кызылдың башкы училищезинин студентилери дыштанылганың хүнерин эвилелди-биле номчулга кылып эртирп турганнар. Дыштанылганың эгелзөн хүнеринде-ле педучилищениң библиотеказында болгаш хоорайның Пушкин аттыг библиотеказында орус литератураның классиктеринин романнарын, тоожуларын, рассказтарын, эвилелди-биле бижиткилеп алгылаан.

словарьдан көрүп ап, база билер эштеринден айтырып эп турарлар.

Даштыга организациястыг дыштаны агаарлар шактарында ангыда бүгү хостуг үелерде ыткыр номчулгалары курстар аайы-биле организациястап турарлар. Үшкү курстун студентилери С. Тадар-оол, О. Анзат, И. Достай, М. Алдын-оол олар Сталинны шанаалдарын лауреазы С. Бабаевскийниң «Алдын сылдыс» деп чогаалы, база пролетарнык улуг чогаалчы А. М. Горькийниң «Авазы» деп романын, орус улустун улуг чогаалчы Н. Гогольдуң «Тарас Бульба», «Өлүг сүзенинер» деп чогаалдарын номчул турарлар. Номчулгалың үезинде билдинмейн барган сөстери олар

Училищениң орус дыл башкызы Назарова бири-курстуктары массалай номчулгага чанчыктарып, уругларның шылгарангай чогаалчы А. Гайдарның чогаалдары оларга номчулуп, билдинмейн барган чүүдлерин оларга долузу-биле тайылбырлап берип турар. Олар А. Гайдарның «Тимур болгаш оң окомандазы», «Чук биле Гек» деп номнарын номчул дооскан. Ам В. Маяковскийниң шулуктерин номчул, номчулга конференцияларын эртирп турарлар.

Организациястыг-биле ном номчуур чорук, оларга номчаан номнарын утказын ылап билп аларына болгаш улуг орус дылы өөрениринге кончуг дузалыг болуп турар.

Дыштанылга дооступ, өөрөдиге эгелзериин мурнунда кымнар чеже ном номчул, номчаан номунуң утказын канчаар билп алганын дугайында ниити литературлуг кезежэ болуп эрткен.

Эки ажилдыг партия организациясы

Өвүр районун Дус-Дар сумуунда «Торгалыг» көдээ ажил-агый артелинде партия эге организациясы (секретари эш Бадраа) эки ажилдап турар. Колхозта партия организация партией-политиктиг болгаш партией-организастыг ажилдарны амгы үенде негелдезиния денелниге чедир тургузуп, колхозчулар сртузунда партией-кижизилдегилг ажилды эки чорудуп турарыны түнелдинде ол колхозтун организаст тургузуу болгаш ажил-агый улам-на быжгып турар.

Од партия эге организациясы 1951 чылда партия Уставында айткан негелдерини хажык чокка боттандырып, партияны нити хуралдарын 13 удаа болгаш бюро хуралдарын 19 удаа чорудуп, од хуралдарга колхоз бүүрүлгезини амыдыралчы тутула айтырылганы шийтирлеп турган. Коммунистер колхоз бүүрүлгезинде мурнакчы ролду ойноп турар. Партия ажилын бедик денелде тургусканын хараазы-биле эрткен 1951 көдээ ажил-агый чылында «Торгалыг» көдээ ажил-агый эргелиг дуг чедишиктерин болуп, районун еске колхозтарынын мурнуку озурдууда чоруп турар.

Колхоз 1951 чылдын тулгу планнары 100 хуу күүсеткен болгаш 20 колхозчу өг-бүлелерини кидис өгелден културлук чаа бажынарже кужуруп кириген, оон аягыда бүүрүлгеге болгаш мал кажааларынын планда көрдүнгөн тулгаларын база күүсеткен. Мал өстүрерини күрүнө планын колхоз чыгыт малдык талазы-биле 114 хуу, инек малдын талазы-биле 126 хуу болгаш шээр малдын талазы-биле 101 хуу күүсеткен.

Чыгыт каларчылары эштер Чамзырай, Базыр-оол олар төрөөн 89 беринден 89 кудуннары бүрүн менди камгалап алган, инек каларчызы эш Дүмү-оол төрөөн 48 инектеринден 49 бызааларны камгалап алган, ынчаарга коммунист эш Ажынамаа төрөөн 151 хойларындан 152 хураганнары камгалап алган, од ышкыш эш Седий-оол төрөөн 149 хойларындан 149 хураганнары камгалап алган. Од эштер колхозтун нитилештирген мал ажилын өстүрерини та-

лазы-биле канчаар-даа аажок идеялей ажилдап, боттарынын хүлээлгезин ак-сеткилдиг күүседип турарлар.

«Торгалыг» колхоз 1951 чылда тарылга планын 125 хуу күүсеткен болгаш күрүнөгө тараа дужаарынын планын 137 хуу күүсеткен, ол ышкыш колхоз күрүнөгө эйт, дүк дужаарынын планынын база аажы күүсеткен. Колхозта күш-ажылдын салгыла-чуруму бедик, колхозчуларын күш-ажылчы идеялей бедик болгаш колхоз бүүрүлгезинде кижил бүүрүзүнү ажилдап турары бедик бүүрүкчүлүг болуп турар.

Партия эге организациясынын агитаторлары колхозчуларын болгаш хуу ажил-агыйларын ортузунда политиктиг болгаш агитация-массалыг ажилдарны эки чорудуп турар. Оон «одаргай барымдаазы болза, эрткен чылдын иштинде ол колхозка 150 хуу ажил-агыйлыг арааттар бактаал кирген чорук эң боттуг чижек болуп. Агитаторлар эштер Давын-оол, Доржукай, Чаш-оол олар боттарынын партией-хүлээлгезин эки күүседип, большевикчи сөстү массанын калбак кезээне чедирип турарлар.

Коммунистер колхоз бүүрүлгезинде үлгелериг ажилдап турар. Коммунистер эштер Дадар-оол, Чаш-оол, Давын-оол, Самбуу, Баяпык олар күш-хүнүнүн минимумун үргүлчү 300 хуу чедир күүседип турарлар. Колхозта 39 коммунистер бар, оларнын иштинден 23 кижил хуу нормазын доктаамап 150—200 хуу күүседип турар.

Колхозта партия чырыдышкыны база багай эвес чоруп турар. Ында «ВКП(б) төөгүзүнү допчу күрүнү» өренирини бөлүмү болгаш политшкола ажилдап турар. Оон аягыда «комсомолдун база бижик өренирини болгаш колхозчуларын агротехниктиг бөлүмүнери ажилдап турар. Од бөлүмүнери өөредилгезин партия эге организациясы үргүлчү контрольда, боттуг удуртулга-биле хандырып турар.

«Торгалыг» колхоз эрткен көдээ ажил-агый чылын чедишиктерин эртгереш бо көдээ ажил-агый чылынын үзгелчиги сорулгаларын күүсе-

динриче кирипкен. 1952 чылдын планында көрдүнгөн чамдык ажилдарын күүселдези ам безин багай эвес чоруп турар. Чижээ, бо чылын колхозтун тулгу ажилына хереглээр 7000 чудуктарны кезип дооскан болгаш оон иштинден 1000 чудуктарны сөөртүп алган. Бо талазы-биле колхоз баштаар черинин даргазы коммунист эш Доржукай колхозтун бүгү ажил-агыйын эки удуртуп башкарып турар.

Колхозтун нитилештирген малыны кышкы ажаалга хайгааралды эки болуп турар. Колхозтун 628 баш чыгыт малын, 522 баш инек малын болгаш 5512 баш шээр малын 53 каларчылар эки одарлыг черлерде каларып турар. Бо талазы-биле мал бригадирлери коммунистер эштер Чаш-оол, Давын-оол, Чамзырай олар партия организациясынын даалгазын болгаш колхоз баштаар черинин идеялей эки күүседип, малдын кышкы одар белчири чеп таарыштыр тургузууп эки ажилдап турар.

1952 чылдын чыгыт тарылга кампаниясында колхоз белеткел ажилдарын база багай эвес чорудуп турар. Тарылгага хереглээр 240 центнер үрезин тарааларын арылдап дооскан, ол ышкыш 30 андазыннары, 10 илирлерин болгаш эрттин өскөдөө дериг-херекселдерини септелгезин дооскан. Бо бүгү фактылар чүчү көргүзүп турары ол дээр болза, колхозта партия организациясы колхоз бүүрүлгезинде партией-политиктиг болгаш партией-кижизилдегилг ажилдарын эки тургусканын, партия организациясы колхоз баштаар чери-биле эң чоок харылзаалыг болгаш колхозтун ажилы дээр олар чангыс дем-билелиг ажилдап турарын, партия эге организациясынын секретари эш Бадраа болгаш партия эге организациясынын бюро кежигүнү, колхоз баштаар черинин даргазы эш Доржукай оларнын эки ажилын көргүзүп турар.

М. ЧАМБАЛ-ООЛ.
ВКП(б) Өвүр райкомунун партия, профсоюз болгаш комсомол органдарынын килдизини эргелекчи.

1951 чылда колхозтарда тулгу талазы-биле социалистиг чарыштын түңнелдерини дугайында

1952 чылдын январь 30-де ВКП(б) Тыва обкомунун бюрору болгаш ажилчы чоннар депутаттарынын Тыва область Советини күүсүмө 1951 чылда колхозтарда тулгу талазы-биле социалистиг чарыштын түңнелдерини дугайында доктзал үндүргөн. Социалистиг чарышка тийлекчи болуп, эки көргүзүлгелериг болган колхозтарын болгаш тус-түс кижилерин илердеп, чогуур шаандалдарга киригилээн.

Чая-Хөл районда Ленин аттыг колхоз (колхоз даргазы эш Топтугоол, парторганизация секретари эш Аспан-оол) чуртталга бажынаарынын тулууну планын 110 хуу, мал кажааларынын — 100 хуу күүсеткен болгаш 100 тонна тараз урар тараа складын, 100 мун кезек тууйбу кылар күчүлүг тууйбу заводун тулгу алгаш, 1951 чылдын сезонун дургузунда 120 мун кезек тууйбуну кылып үндүргөн, 1951 чылда тулгу талазы-биле социалистиг чарышка бирги черин эжелээн. ВКП(б) обкомунун болгаш облүкүсмонун шилчири кызыл тулгу Тес-Хем районун Жларог аттыг колхозундан алгаш, Чая-Хөл районун Ленин аттыг колхозунга тыыскаан.

Чуртталга бажынаарынын тулууну планын 150 хуу, мал ажилынын тулгаларынын — 104 хуу, бүлүрүлгө тулгаларынын — 125 хуу күүсеткен Бий-Хем районун «Кызыл сылдыс» колхозунун тулгу бригаданын (бригадир эш Оюн Бүлчүней) тулгу талазы-биле социалистиг чарышка бирги черин эжелээн эки тулгу бригадалы деп санаах, аяа ВКП(б) обкомунун болгаш облүкүсмонун шилчири кызыл тулгу тыыскаан.

Колхозтарда тулгу талазы-биле эки деп демделеткен районнар болза:

1. Бий-Хем район (райкүсмонун даргазы эш Сурков, ВКП(б) райкомунун секретари эш Огаркин, көдээ болгаш колхоз тулуунун район килдизини эргелекчи эш Шишков) колхозчуларын чуртталга бажынаарынын тулуунун планын 100 хуу күүсеткен болгаш колхозтарда мал ажилынын, бүүрүлгезин, култур-амыдыралдык тулгаларынын планын аажы күүсеткен.
2. Өвүр район (райкүсмон даргазы эш Айдын-оол, ВКП(б) райкомунун секретари эш Марташ, көдээ болгаш колхоз тулуунун район килдизини эргелекчи эш Ойду) колхозтарда чуртталга бажынаарынын болгаш мал кажааларынын тулуунун планын күүсеткен.

Колхозтарда тулгу талазы-биле эки удуртканы, тулгу планын күүсеткен болгаш тулгу ажилдарына идеялей киришкени дээр ВКП(б) обкомунун болгаш облүкүсмонун хундулуг бижини база ашка шаанналын тыыскааннар болза:

1. Макар Виктор Чапкович — Бий-Хем районун «Кызыл сылдыс» колхозунун даргазы.
2. Бүлчүней Оюн — Бий-Хем районун «Кызыл сылдыс» колхозунун тулгу бригаданын бригадир.
3. Шишков Алексей Михайло-

вич — Бий-Хем районун көдээ болгаш колхоз тулуунун килдизини эргелекчи.

4. Шойла Маады Ендан — Бий-Хем районун «Кызыл сылдыс» колхозунун партия организациясынын секретари.

5. Рябов Алексей Матвеевич — Бий-Хем районун «Кызыл сылдыс» колхозунун тулгу бригаданын баянчызы.

6. Маады Балжым Томжатович — Бий-Хем районун «Кызыл тараачын» колхозунун тулгу бригаданын баянчызы.

7. Берзи Монгуш Сюрюнович — Чая-Хөл районун Ленин аттыг колхозунун даргазы турган.

8. Суван Тюлюш Чамзырайович — Чая-Хөл районун Сталин аттыг колхозунун тулгу бригаданын бригадир.

9. Гапонов Александр Степанович — Чая-Хөл районун көдээ болгаш колхоз тулуунун килдизини эргелекчи.

10. Аспан-оол Монгуш Түменович — Чая-Хөл районун Ленин аттыг колхозунун партия эге организациясынын секретари.

11. Сүрүн-Нама Монгуш Тембелович — Чая-Хөл районун Ленин аттыг колхозунун тулгу бригаданын баянчызы.

12. Доржу Дөвүр Чапкович — Чая-Хөл районун Ленин аттыг колхозунун тулгу бригаданын баянчызы.

13. Балзат Донгак Хайпакович — Чая-Хөл районун Сталин аттыг колхозунун тулгу бригаданын баянчызы.

14. Донгак Чамзырай Кунгаевич — Өвүр районун «Торгалыг» колхозунун тулгу бригаданын бригадир.

15. Хорагай Куулар Кенденович — Өвүр районун «Торгалыг» колхозунун тулгу бригаданын баянчызы.

16. Таанчык Кол Дажы-Серекович — Току районун «Май 1» колхозунун баянчызы.

17. Дундуй Оюн-оол Хувунович — Току районун «Совет Тыва» колхозунун баянчызы.

Колхозтарда тулгу талазы-биле ажилды эки көргүзүлгелер дээр ВКП(б) обкомунун болгаш облүкүсмонун хундулуг бижини-биле шааннатканнар болза:

1. Чымы Хертек — «Мурнакчы» колхозтун баянчызы.
2. Чалып Донгак — «Мурнакчы» колхозтун баянчызы.
3. Белек Салчак — Сталин аттыг колхозтун тууйбу хептекичи.
4. Серге Хертек — «Тээли» колхозтун баянчызы.
5. Серенот Хертек — «Ден-Терек» колхозтун баянчызы.

БАРЫН-ХЕМЧИК РАЙОНДА

1. Серен Саая Дансайович — «Комсомол 30 чыл ою» колхозтун мастери.
2. Берзи Ооржак Хураганович — «Кызыл тараачын» колхозтун баянчызы.
3. Чанзан Салчак Токпакович — «Кызыл сылдыс» колхозтун баянчызы.

(пропаганда эш Гардиевский), РОМБГ коллективизме бөлүмү (пропаганда эш Пархоменко) бериле ажилдап турар ол черлерде партия эге организациялары кандыг-даа хемчек албай, ол чорубиле этпейлиг турарлар.

Марксизм-ленинизмдин теориясын бот-кичээл-биле өренип турарларын иштинде бот планга өренири-биле кирген номнарын номчуп, конспектилеп өренимес, чүгө бот-кичээл-биле өренип турар деп данында кирип турар кижилер бар. Чангыс чижек-биле көргүзгөргө, райкүсмонун даргазынын орадакчы эш Церва болза үш чыл дургузунда бот-кичээл-биле өренирлерин данызынча санатынын келген. Бо үенин иштинде эш Церв чүчү-даа өренип албаан, эргидеги шын эвес, кажар аргазын ажилдарын ам-даа үргүлчүлөп турар. Райкүсмонда партия эге организациясы ону контрольдап хынабайн анаа-ла сула салып каан туруп турар. Марксизм-ленинизмдин бот-кичээл-биле өренип турарлары дуза көргүзөр талазы-биле партия-бинет багай ажилдап турар. Өөредилге чылы эзеленден бээр оларга «Коммунистг партиянын манифестинин» дугайында чангыс-ла лекция номчулганын организастаан.

ВКП(б) райкому пропаганда-иништиниктиг билин болгаш методиктиг мергелжил биддер соруга-биле пропаганда-иништиник семинарын 3 удаа эртрип, ол семинарларга политшколаларга өренир темаларын канчаар башкыларын база «ВКП(б) төөгүзүнү допчу күрүнү башкыларын методиказын өөреткен.

Партия чырыдышкынын чет-

4. Айдан-оол Күжүгет Чыдыгович — «Кызыл сылдыс» колхозтун баянчызы.

ЧАА-ХӨЛ РАЙОНДА

1. Уйукулан Монгуш Хажыйловна — Сталин аттыг колхозтун тулгу бригаданын саман кылычызы.

БИИ-ХЕМ РАЙОНДА

1. Огаркин Константин Федорович — ВКП(б) Бий-Хем райкомунун секретари.
2. Хардин Александр Дмитриевич — «Кызыл тараачын» колхозтун тулгу бригаданын бригадир.
3. Астафьев Петр Васильевич — «Кызыл тараачын» колхозтун даргазы.
4. Маады Чадамба Тынтыкпаевич — Кочетов аттыг колхозтун баянчызы.
5. Таржаа Андрей Чарлыкпаевич — «Май 1» колхозтун баянчызы.

КЫЗЫЛ РАЙОНДА

1. Ондар Семен Чамбалович — «Тилелге» колхозтун баянчызы.
2. Куулар Норбу Токпакович — «Тилелге», колхозтун баянчызы.
3. Одуян Ортун-оол Шиваевич — «Совет Тыва» колхозтун баянчызы.
4. Калинин Артемий Николаевич — «ТАРН 12 дугаар улуг туралы» колхозтун баянчызы.

ТОЖУ РАЙОНДА

1. Амдылай Ак Сурасович — «Май 1» колхозтун баянчызы.
2. Амдылай Ак Созадакович — «Май 1» колхозтун баянчызы.
3. Ак Алдын-оол Чурукпаевич — «Май 1» колхозтун баянчызы.
4. Бараан Биче-Хоор Мөнгүнвич — «Совет Тыва» колхозтун ыш кезикчи.

ТЕС-ХЕМ РАЙОНДА

1. Манзыр Ондаский Енданович — Ленин аттыг колхозтун баянчызы.
2. Хайын Соян Эренчинович — Сталин аттыг колхозтун чазанычызы.
3. Шалык Сакты Чамьянович — Ленин аттыг колхозтун баянчызы.
4. Седей Сенчи Баштаевич — Калинин аттыг колхозтун баянчызы.

ӨВҮР РАЙОНДА

1. Донгак Доржукай Сюрюнович — «Торгалыг» колхозтун даргазы.
2. Сундуй-оол Тюлюш Кенденович — «Совет Тыванын 5 чыл ою» колхозтун тулгу бригаданын бригадир.
3. Манайдар Тюлюш Шарапаевич — «Совет Тыванын 5 чыл ою» колхозтун баянчызы.
4. Ооржак Чаптар-оол — «Кызыл тул» колхозтун тулгу бригаданын бригадир.

ЭРЗИН РАЙОНДА

1. Сазаа Кыргыс Данданович — «Кызыл сылдыс» колхозтун тулгу бригаданын бригадир.
2. Дуванчак Кыргыс Самданович — «Коммунизмче орук» колхозтун баянчызы.

Нолхозта партия организациясынын ажилына удуртулганы экижидер

Барын-Хемчик районун «Ленинчи орук» көдээ ажил-агый артелинде партия организациясынын ажилы экижидер турар.

Эге организациянын отчеттуг сонгула хуралынын сонда колхозтун баштаар черинин ажил-чорудулганын болгаш хей-ниги организацияларын ажилына партией-удуртулга хандыртканын келген. Ол чүгө мындыг болуп турарыл? Чүгө дээр, партия организациясынын секретари эш Олай-оол ажилды эки түнели дээр ораддакчы ажилдап турар, оон мындан бо партия организациясынын ажилына ВКП(б) райкому практиктиг дуза көргүлөй турарынын түнели болуп.

Бо чылын колхоз тулуунга 60 хуу

ре кижил ажилдап ужурулг, ам терек кырында чүгө 6 кижил ажилдап турар. Оларын ажилдап турары кончуг багай. Тулгу бригадир коммунист Тойбу-Хаа бригадалык иштинге күш-ажылдын чурумун сагырынга тулгуларын чанчыктырбаан.

Колхозта комсомол организациясынын чангында комсомолчуларын болгаш аныктарын политбөлүмү ам-даа организастатынмаан. Колхозчуларын иштинде агитаст-массалыг ажилдар чорувастаан. Сөөлгү үдө колхозчуларын хей кезин амы-хуу ажилын кылырын кодай берген. Херэже колхозчулар колхоз бүүрүлгезинге киришпей турар. Байдал мындыг турда, колхозтун ажил-агыйнын хөгжүлгезинин

темпили дүргөдөвейн турары чугаажок.

Партия организациясынын чангында политшколанын кичээлери үзүктелишиктерин болгаш чангыс шарнары чоруп турар. Политиктиг өөредилге дугайында коммунистердин болгаш комсомолчулардан режелдени кошкаткан. Бо өөредилге чылы эзеленден бээр коммунистер Дамба, Чымба олар хей-хей кичээлдерге олурушпааннар. Комсомолчу Болуп-оол чангыс-даа кичээлге келбөөн.

Фактылар болза, этпейжир аргажок четпестери көргүзүп турар. Колхозтун партия организациясынын ажилында четпестери дүргөн узутказа чотур.

К. СААЯ.

Партия өөредилгезин бедик деңгелге

1951—1952 чылдарда партия чырыдышкынын четкизинге политөөредилгени бедик идея денелге болгаш организастыг чорукка эртирер дугайында ВКП(б) обкомунун VII пленумунун шийтирин ажил-херек кырынга чедишиктерин бот-тайдырар дээр Чөөн-Хемчик районун партия организациялары бо талазы-биле элээн ажилдарын чоруткан. ВКП(б) райкому партия чырыдышкынын четкизинге өөредилге чылы эгелээрини мурнунда коммунистер-биле болгаш партия кежигүнү эвес активтер-биле беседалып, оларнын каая өренип болурун тодаргайлааш, көргүскен билинин денелди-биле өөредилге четкизинге таарыштыр үзүп тургускан. Партия чырыдышкынын четкизинге башкылар пропаганда-иништиник партия, совет активтерини иштинде шырак билигил кижилерин шийлип тылжак ВКП(б) райкомунун бюронуна тус-туста бадылан болгаш ВКП(б) райкомуну чангына эртирген семинарга өөреткен.

Ам районда партиянын политшколаларын бирги чылынын 10, ийги чылынын 6 бөлүмүнүн 172, «ВКП(б) төөгүзүнү допчу күрүнү» өренирини бирги чылынын 14 бөлүмүнүн 169, ийги чылынын 1 бөлүмүнүн 7, эш И. В. Сталиннын биографиясын өренир 5 бөлүмүнүн 62 болгаш район төвүндө партиянын кежээки школанында 60 партия, совет активтери өренип турар. Марксизм-ленинизмдин теориясын 56 партия, совет активтери бот-кичээл-биле өренип турар.

Оон аягыда 104 интеллигентилер яязы-бүрү өөредилге черлеринде өренип турар, оон иштинде коммунистер 15 кижил. Бижик билбес болгаш биче билер чорукту узуткаарынын бөлүмнереинде 704 коммунистер өренип турар. Партия чырыдышкынын четкизинде 54 пропаганда-иништиник башкылар турар.

Политшколаларын бирги чылынын бөлүмнереинден кичээлдерини организастыг болгаш бедик идея-денелге чорудуп турар черлер болза, «Кызыл тараачын» колхозта (пропаганда-иништиник эштер Санчы, Биче-оол), «Октябрь 30 чыл ою» колхозта (пропаганда эш Балдан), дуржулга станциясында (пропаганда-иништиник эштер Смоленцев, Көк-оол) политшколалар болуп турар.

«ВКП(б) төөгүзүнү допчу күрүнү» өренир бирги чылдын бөлүмнереин 10-ну 3 бөлүктөрүн, 3-жү 2 бөлүктөрүн өренип доосканнар. Жаанов аттыг колхозта эш Буян, Сталин аттыг колхозта эш Бабуу-Доржу оларнын башкылар турары политшколаларын ажилы организастыг болгаш бедик идея-денелге эртип турар.

Район төвүндө партиянын кежээки школанын ийги күрүнүн орус, тыва бөлүктери «ВКП(б) төөгүзүнү допчу күрүнү» 10 бөлүктөрүн өренип дооскан, ам 11-ги бөлүктү өренип турар. Партиянын кежээки школаны өөредилге программанын өзүгээр доктаамап өренип турар. Партиянын кежээки школанында «ВКП(б) төөгүзүнү допчу күрүнүн» пропаганда-иништиник

эштер Филинов, Дилгижек олар бедик идея денелге башкылар турарлар.

Марксизм-ленинизмдин теориясын бот-кичээл-биле өренир дээр 56 партия, совет активтери бот-өөредилге планын өзүгээр алган номнарын номчуп, конспектилеп өренип турарлар. Оларнын иштинде эштер Филинов, Павлов, Найдын, Дилгижек, Мальцев, Тараканова, Тес-оол, Шаптар-оол олар боттарынын политиктиг билиг денелдин бедилди аларына кызымак хей чоруп көргүзүп эки өренип турарлар. Бот-кичээл-биле өренип турарларда 11 консультантларын быжылгаан, ол консультантлар партией даалганы күүседип эки ажилдап турарлар.

Районун «Искра», «Большевик», «Кызыл тараачын» колхозтарында болгаш Чадаанада чангыс ай хевирлиг бажыч тудар комбинатта културмейкилер Санчы, Б. Белек, С. Доржу, Седий-оол оларнын башкылар болуп, бижик бөлүмнере эки ажилдап, неделяда бир каттап доктаамап чыгып кичээлдеп турар.

Партия чырыдышкынын четкизинде чамдык чедишиктер-биле кады четпестер дыка хей. Чүгө дээр, чамдык политшколалар кичээлдерин доктаамап чорутпай үзүп, программа өзүгээр өренир темаларын чедир өренимей турар. Ийдемде политшкола (пропаганда эш Семис-оол), Чадаанада чангыс ай хевирлиг бажыч тудар комбинатта политшкола (пропаганда эш Сидеренков), районда автотранспорт конторазынын коллективинде

политшкола (пропаганда эш Бобальев) чүгө 1-ги болгаш 2-ги темаларын өренип дооскан, программалар ыракта чыдып каап турар. Ол ышкыш «Коммунизмче орук» колхозта эш Бора-Көже пропаганда-иништиник политшкола саналгар байдалдыг ажилдап турар. «ВКП(б) төөгүзүнү допчу күрүнү» өренир бөлүмнереин Чадаанада чангыс ай хевирлиг бажыч тудар комбинатта эш Устьянецов пропаганда-иништиник бөлүмү барык-ла кичээл-биле келген, үш бөлүмүнү пропаганда эш Устьянецов илеткелин ВКП(б) райкомунун бюронуна диннааш, шынгын четпестери ай-ыткан, эш Устьянецов партия талазы-биле хемчек хүлээтпашаан, бөлүмүнүн ажилын дарый сегидери анаа дааскан.

Район төвүндө партиянын кежээки школанын диннаачыларында хей удаа кичээл үзөр чоруктар бар. Ылангыя райдода Таржаа, райпрокуратурада Очур, районун сан килдизинде эш Мишаков, ховрай Советини даргазы эш Гарин олар өзүш-ле кичээлдерге олурушканнар. Ынчанга элар политиктиг билиг талазы-биле дыка чыдып каап турарлар. Чижээ, районун сан килдизинин начальниги ВКП(б) ниң кежигүнүн кандидаты эш Мишаков география кичээлдине мындай олурушпаан. Эш Мишаковтун география талазы-биле билини кончуг куду, чаа демократия чурттарын безин картадан көргүзүп шылапайн баар чоруктар бар.

Эш И.

Совет тургузуг

Организас—массалыг ажылды улам күштелдирер

Каа-Хем район Советиниң сессиязы

Большевик партияның Совет чактын дузалычызың болгаш хун-бүрү удуруттуларың ачыында Каа-Хем районун ажалды чоннары улус ажал-агының болгаш культураны хөгжүлдениң талазы-биле 1951 чылда чамдык чедишкенини чеди алган. Улустарың баштыңызы эш Сталинга чоруткан чагага алган социалистик хүлээлгезин районун ажалды чоннары чедишкенини күсеткен. Тараа, эт, дүк болгаш өлүк белеткелениң планын район хууза бетинде күсеткен, Тарылга шөлү 12 хуу калбарган болгаш ниитилештирген малдың баш саны 13,9 хуу өскен. Каа-Хемниң ажалды чоннарында бодунун районун 1952 чылда бүрүн коллективизацияланган, сууржун болгаш бүрүн бижиктирген район кылдыр хуудуруп болурунун бүгү аргалары бар. Районун тараачын чоңунун 98,9 хуузуна хаара түдүп турар колхозтар ажал-агы талазы-биле өзүп, организас талазы-биле быжыгып турар. Каа-Хем районун колхозчулары 1951 чылда байлак дүжүтү өстүргөн. «Октябрь 14 чыл өю» колхоз (даргазы М. С. Елисеев, партия организациясынын секретари Н. А. Малышев) 300 га шөлдүк чериниң га бурзуудан ортумаа-биле 16 центнер кызыл-тасты өстүрүп алган. «Победа» колхоз (даргазы Болдырев, бригадир эш Кудряшев) 130 га шөлдүк чериниң га бурзуудан 24 центнер дүжүтү өстүргөн.

Социалистик чер ажылының кайгамчыктыг мурнакчылары районун колхозтарында, МТС-те үргүлүп өзүп турар. Оларның санына трактористер: Кылыштай, Бортиков, камбайтөрүлүр Мурыйн, Легких, сноп баглакчылары Иванова, Ярина, Долума болгаш өске-даа хей кижилер киржир. Дыка хей колхозчулар оларның аразында Тумакай, Маады Лютуп, Сары-оол, Якушенко. Ады болгаш өскелер-даа кижилер бүрүзү 500 ажыг күш-хүнүн ажалдап алган. Колхозтарның олчаажы аажок өскен. 1950 чылга дөмөйлөргө 1951 чылда «Большевик» колхоз 62 муң рубль, «Победа» колхоз 128 муң рубль хей орулгалыг болган.

Колхозтарның орулгазы өзүп, экономиказы быжыгып турары-биле кады колхозчуларың орулгазы база өзүп турар. «Октябрь 14 чыл өю» колхозтун колхозчусу Шведов 922 күш-хүнү ажалдап алган 2764 килограмм тараа болгаш 2452 рубль алган, колхозчу Биче-оол 711 күш-хүнү ажалдап алган 2134 килограмм тараа, Сары-оол 463 күш-хүнү ажалдап 1390 килограмм тараа алган болгаш оон-даа өске.

Улетпур комбинаты болгаш Хопту алдын уургалы чылдың бүдүрүлгө планын Октябрьның 34 чыл оюнда күүседипкен. Райкүөскөм бодунун ажал-чору-

дулгазынга элээн частырылганы болгаш четпестери болдурбааз болза, чедишкениң ажал оон-даа хей турар ужурут деп чүвени санил берген депутаттар эштер Гаврин, Багай-оол, Берестов, Клилин болгаш өскелер-даа чөптүү-биле шүгүмчүлээн. Райкүөскөмнүн ажалында кол четпес чүгү болза, организас-массалыг ажалдың сандараанында, кедээ суму Советтерин кошкак удуртуп, оларга четпес дузалыгып турганында деп чүвени депутаттар илереткен. Райкүөскөм 1951 чылдың дургузунда сессияларны чүглө 5 катап чыылдырган, район болгаш кедээ Советтерин доктаамал комиссияларыга кандыг-даа дуза көргүспээн.

Райкүөскөм сонгучуларның чыгыны мөөнөп, оларны күүседир талазы-биле дыка четпес ажалдап турарын район Советиниң 1951 чылдың июнде болган IV сессиязы бодунун шийтпиринге тодаргай айтыган. Сонгучуларның чагыла-рының күүселдезиниң дугайында шыгыны хыналдаын тургузар талазы-биле сессияның ол негелдезин райкүөскөм күүсетпээн, депутаттарның сонгучулар мурнуга отчөгтарын организаставаан.

Райкүөскөмнүн секретари эш Москаленко организас-массалыг ажалды удуртурунда шуут чайлаан болгаш кедээ (суму) Советтеринге оон барып турары кончуг ховар. Райкүөскөмнүн даргазы эш Дежнев эш Москаленкоң болгаш килдиктер эргелекчилериниң олутпай чоруу-биле эптежи берген, олардан кандыг-даа негелдени салбайн турар. Эш Москаленко 1951 чылдың ноябрьда Белбей суурга чорашып кедээ Советтин даргазынга-даа, секретаринге-даа кандыг-даа практиктик дуза көргүспээн. Оон үе барымдаалаан хыналдазынга үлө-виляш райкүөскөм «Белбей кедээ Советте комудалдар болгаш билдинишкенин көрүлдениң дугайында» 1951 чылдың ноябрь 5-те шийтпир хүлээп алган. Ол шийтпир база-ла өске шийтпирлер шыкаш күүсетимейн болган.

Хыналда кошканың түнелвинде райкүөскөмнүн шийтпирлериниң авторитеди эн-не куду деп чүвени санил берген депутаттар чиди-биле шүгүмчүлээнер. Колхозтарны кедээ Советтер дамчывай райкүөскөм доорт удуртуп, частырыгыг практиканы кылып турар. Бичангаш колхоз тургузуун удуртуп талазы-биле чамдык кедээ Советтерин ролуюн кудулааны таварылгыт өвөс. Ильинка кедээ Совети 1951 чылдың июни дугар кварталында кедээ Советтериниң область социалистик чарыжының бир дугар черин эжелээн, ол чедишкенини быжыглаар талазы-биле болгаш тараа бастырылганында, чурталга бажынаарының тудуунун талазы-биле четпестери узуткаар дугайында райкүөскөм Ильинка кедээ Советке дуза-

лашпаан, ычангаш ол кедээ Совет шийтир кызыл тукут шыкынган. Райкүөскөмнүн талазындан кедээ Советтерни багай удуртуп турарының барымдаазы болза, кедээ суму Советтериниң сессияларын кошкак белеткедиг болгаш кончуг ховар эртирпир турарында болур. Федорова болгаш Сары-Сеп кедээ Советтери 1951 чылдың дургузунда сессияларны кайызы-даа чүглө 7 катап чыылдырган, а Буренин суму болгаш Хараалдың кедээ Советтери сессияларны чүглө 2—2 катап чыылдырган. Советтериниң организас массалыг ажылы сандараанының ужурунда улус ажал-агының бүгү адырларында улуг четпестер чоруу кончуг куду болгаш ховар чоруктары кончуг хей.

Районун колхозтар бүрүзүнде мал ажылының мурнакчылары бар турбуже оларның дуржугазын кончуг кошкак непердеп турар. Мал ажылының кадрларын быжыглаар ажал багай тургустунган. Бу чылдың чаксы тарылганына белеткек кончуг кошкак кончуг турар. Эрткен чылдың дүжүдү дыка хей тараа ам-даа бастыргымааш, бар үезиннерини шынары ам-даа хынатгымаан.

Колхозтары организас, ажал-агы талазы-биле быжыглаар ажалда улуг четпестер бар. Колхозтарда күш-ажылдың сагылга чуруму быжыглаар, оон бүдүрүкчүлүгү бедилер дугайында райкүөскөм сагыш салбайн турганын санил берген депутаттар чугаалаан. 1951 чылда 198 колхозчулар күш-хүнүн минимумун ажалдап албаан.

Районун кедээ ажал-агы килдизин (эргелекчизи эш Агапов), кадык камгалал килдизин (эргелекчизи эш Юдчев), кедээ болгаш колхоз тудууучу килдизин (эргелекчизи эш Прокуратов) сессияга чиди-биле шүгүмчүлээн. Колхоз тудуунун планы үзүлгө дугайында бир дугар ээлчегде райкүөскөм бурулу деп чүвени депутаттар демделгээнер. Ол шыкаш районун улус өөредилге килдизиниң болгаш райончуг ажалды шүгүмчүлээн. Кедээ черлерде магазинерде чамдык чугула хергелдени барааннары чок болуп турар.

Райкүөскөмнүн ажалында турган четпестери чайладырыңче уланган тодаргай шийтпирни сессия хүлээп алган. Райкүөскөмнүн ажалында четпестери шүгүмчүлээн шүгүмчүлелдер район болгаш кедээ (суму) Советтериниң организас массалыг ажылың екижидеринге улуг идигли болурунга кандыг-даа чигиниң чок. Депутаттарның шүгүмчүлелдерин болгаш сонгучуларның чагыла-рының күүседери база VI сессияның шийтпирин бүрүн күүседери Каа-Хем район Советиниң күүскөмүнү хүлээлгези.

Н. СЕРДОВОВ.

Колхозтун отчёт-сонгулда хуралы

Чоокта чаа Улуг-Хем районун Шагаан-Арыг сумузуңда «Кызыл туң» колхозтун отчёт-сонгулдагы хуралы болуп эртен.

Партия болгаш чазактын социалистик кедээ ажал-агының мурнуга салган сорулгаларын, база эш Сталинга чоруткан чагаада алган хүлээлгелерин күүсетпишаан, колхозтун ажал-агының 1951 чылда өзвэш өвөс чедишкенини чеди алган деп колхоз баштаар чериниң даргазы эш Кечил илеткелинге чугаалаан.

1951 чылда чаксы тарылга планын ажыг күүсеткен. Кызыл-тастан ортумаа-биле 11 центнер дүжүтү алган, күрүнеге дужаар тараа планын сентябрь 1-де 102 хуу күүсеткен. Артель мал өстүрер планын ажыг күүсеткен, оон иштинде инек малды 105 хуу, чылгыны 108 хуу, хойну 120 хуу, өшкүнү 115 хуу күүсеткен. 1951 чылда ССРЭ-ниң Кедээ ажал-агы Министрствозундан Бүгү-эвилдениң ийги шаанналы бир чүк машиназы-биле шааннаткан. Күрүнеге дужаар эт планын 110 хуу, дүк планын 191 хуу күүсеткен болгаш мал чермериниң белеткелениң планын база күүсеткен.

Колхоз 1951 чылда 8 чурталга бажынаары тудар тургаш, 13-ту туткан, малдың улуг, биче 4 кыжааларын болгаш бүдүрүлгениң элээн хей тудугларын кылган.

Бодунун төрөн колхозтун ажал-агының дүрген сайзыралдыр дээш кызымакай ажалдап турар мурнакчы колхозчулар көвүдөп турар. Чижээ, бир муң ажыг күш-хүнүн ажалдап алган колхозчулар Дөтле, Очур, Санчы-Мидип олар 2—2 тонна ажыг тарааны, 450 күш-хүнүгү херээжен Маньжак 900 килограмм тарааны ажыкка алган. Артель 1952 чылдың тарылганының

үрезиниң арыглап дооскан, кедээ ажал-агының чепсек-херекселениң септелгезин база дооскан.

Бо чедишкенин-биле чергелештир чамдык четпестер отчөгтүп хуралга илерээн. Колхоз эрткен чылын мал өстүрериниң планын күүсеткен-даа болза ажаалга, кадарылга талазы-биле харычсага чок чоруктун чылдаанаында 20 санныг улуг, биче малдар хараан. Оон иштинде чылгычылар Анай-оол, Шырап олар 4—4 малды бөрүгө чидирткен. Мал ажылыңга турган Савый харычсалга чогу-биле 3 атыгы когараткан. Хой кадарчызы Лопсан 18 баш шээр малды сугга дүжүрүп өлүргөн турла, артель баштаар чери хемчег албайн турганын колхозчулар шыгыг шүгүмчүлээн.

Сүт бараан фермазында үчтү ажалы кончуг багай. Сүттен болбаазырадып алыр болза чогууэ продуктуну чедир албаан. Ол ферманың эргелекчизи турган Лоозай сүттен үнген орулгандан 400 ажыг рубльди хуузуңда ажылааның хуралга илереткен. Колхозта күш-ажылдың сагылга-чуруму кошкак болуп турарында 18 кижип күш-хүнүнүн минимумун чедир ажалдап албаан болгаш колхозчулар Сотпа, Сандамба, Дарыймаа, Согааш, Шийтпаа олар чангыс-даа күш-хүнү ажалдап албааннар. Артель баштаар чери ниитиниң ажалыңга киришпес мындагы колхозчуларны хемчег албайн келгени окта болбас.

Илерээн четпестери дарый узутка, 1952 чылда салдыган сорулгалары чедишкенин күүседир деп отчёт-сонгулдагы хурал шийтпирлээн.

С. ЧАНЗАП.

Шалыпчы айны чедишкенин эртирер

1952—53 өөредилге чылдарында школарга одаар ыяш белеткелди чедишкенин эртирер, школарын келер чылда өөредилге-кижи-дидилгеге ажалдыгың таарымча-дыг байдалдары амдыгааштан эгелеп чорудар соруга-биле ВКП(б)-ниң Бай-Тайга райкому болгаш районун күүсекчи комитеди январь 20-ден февраль 20-ге чедир район иштинге шалыпчы ай чарлап, доктаал хүлээп алгаш, колхозтарга болгаш сумуларга график планнар берген.

Бо шийтпирни чедишкенин күүседир дээш, районун албан организация черлери болгаш Тээли суур Совети шалыпчы айның баштайгы хүнү январь 20-де массалыг воскресник кылган. Анаа РОМБ-ниң коллективи (партия эге организацииның секретари эш Седип), 7 чыл школазының, МТС-тин коллективтери организастыг эртирген.

Ол баштайгы воскресникте 20 шаанактыг атыгы, 2 машиналыг 109 кижип районунуң чеди чыл школазының чанынга 58 кубометр мяшты хап, 53 кубометр мяшты сөөртүп берген. Шалыпчы айда чедишкенин ыяш белеткелди дээш, боттарында берген графиктерин хуусаа бетинде күүседир, дээш, районун

кайы-даа сумулары болгаш колхозтары организасты-биле ажалдап киргенер. Район төвүңге организастап эртирген воскресникке райпо, райинизаг, харылаа конторазы, эмнелге коллективтери, ол черлерин удурткучлары организас чок киришкенер. Чамдык албан организация черлериниң удурткучлары воскресникке боттары-биле киришпейн, кудуку ажалдакчыларың олчө кандыг-даа чепсек-херексел чок ыдалап чорудупкаш, боттары булдап олурганда, арыга ыяш белеткээри-биле чоруткан кижилери бүдүрүкчүлүгү ажал кылбайн, ол-бо бригадалар аразынга анаа-ла кылаштажып хүнээнер.

Моон сонгаар шак ыдыг массалыг воскресниктерге баш удур хынамчалыг белеткелди, ол чугула ажалды албан организация черлериниң удурткучлары, партия, комсомол организацияларының секретары организастыг удуртуп, ВКП(б) райкомунун, райкүөскөмнүн доктаалы чедишкенин күүседир дээш бүтү-ниитиниң күжүн чөп организастаар ужурут.

М. СЮР-ООЛ,

районун кедээ болгаш колхозтар тудуунун килдизиниң эргелекчизи.

Школаларга кижизидилге ажылың экижидер

Бичи уругларны кижизидер талазы-биле В. И. Ленинниң, И. В. Сталинниң айтышкынарын, ВКП(б) ТК-ның шийтпирлерин күүсетпишаан, совет башкылар идея-кейлиг, медреселди болгаш бүгү тала-биле дески хөгжүлдениң кижизидерин—төрөң чурттуң чалбыштыг патриоттарын бистин школары-рыңка кижизидерни чедишкенин боттадырып турарлар.

Совет школага кижизитирген аныктар Ада-чурттуң Улуг дайының үезинде Төрөөн чуртту камгалаарыңга көстүп көрбөөн маадрыг чоруун көргүскен, а амгы үеде аныктар коммунист ниитилелди тургузары дээш демиселдин фронтунда кызымакай ажалдап турарлар.

Коммунистг ийитилелдин түртүзүкчүлүгү белеткээриниң улуг херээңге боттарының салышкыны бистин областың башкылары база кирип турарлар. 1951—1952 өөредилге чылының бирги чартында Бай-Хаактын чеди чыл школазы (директору эш Михайлюк), Талды районунчү Берёзовка эге школазы (школа эргелекчизи эш Балакина), Тес-Хем районунчү У-Шынаа школазы (эргелекчизи эш Монгадьбин) бичи уруглар-биле кижизидилге ажылың, өөредилгениң эки түнелдиг чоруун организастаар талазы-биле улуг чедишкенин чеди алган. Бай-Тайга районунчү Бай-Тал чеди чыл школазы (директору эш Чылбак-оол, өөредилге чылының баштайгы чартында улуг чедишкенин чеди алган бол-

гаш уругларның школадан казытыны үер чоруу ол школага болуп көрбөс.

Устунде эки түнел канчп чеди алдынганы дээр, школа директору, школаның бүгү башкылар коллективни өөреникчилер-биле кижизидилге ажылың шын организастап, уругларның школага өөредилгезинге чогуур таарымчалыг байдалдары тургузуп, школачыларның ада-нелери-биле улуг ажалды чорутканын түнелинде чеди алдынган.

Ынчалза-даа, бичи уругларның коммунистг кижизидилгезиниң хей талагы сорулгаларын ам-даа чедир күүсетпейн турар таварылгалар бистин школарыңыста ам-даа хей. Чамдык школар сөөлүгү өөре-никчилерни кижизидилгезиниң айтырыгыларын кичээңгейн элээн кошкаткан, оон түнелинде оларның өөредилге-кижизидилге ажалдарында улуг четпестер бар болуп турар.

Бодунун кылып турар ажалыңга харычсалганын медресе билер чорукту өөреникчилерге кижизидеринге чугула кичээңгейн чамдык школарда ам-даа салбайн турар. Оон түнелинде школачыларның сагылга-чурумун деннели куду болуп турар. Бажың онаалгазын күүсетпес, чылдагана чок кичээл үзер чоруктар, школага, бажыңга, даштыга болгаш хей-ниитиниң черлеринге чурум үрээр чоруктар чамдык школачыларда бар.

Бичи уруглар-биле кижизидилге ажылың организастаарының хей чүүл методтарының дугайында, школаның режимин болгаш өөреник-

чилерин чурумун быжыгларының дугайында партия болгаш чазактын берип турар айтышкынарын бистин башкыларыңыс долузу-биле ажалдап ужурут.

Школага бүгү өөредилге-кижизидилгеге ажалды организастаарыңга школачыларның медреселди-биле чурумун болуру улуг ужур-дузалыг. «Чурум чока школа, суг чок дээр-бе-биле дөмей» — деп улуг орус педагог Ушинский чугаалаан.

Өөреникчилерин сагып чоруу дүрүмүн үнелевейн бар чоруктар хаая өвөс таварып турар. Өөреникчилерин бедик медреселди чурум дээш демиселге бичи уруглар коллективиниң ролон чамдык школарның директорлары болгаш башкылары чедир үнелевейн турарлар.

Чамдык школарның директорлары, башкылары болгаш ажалды удурткучлары өөреникчилерге негелдер кылып, школага корум-чурум үрээнериниң хемчээр албайн турар ийикпе, а чамдыктары хүн-бүрүнүн кызымакай ажалының орунуга өөреникчилерни чорту билдиндеринин хемчеглерин ап чорудуп турарлар. Ол чоруктар совет школаның негелдезинге чөрүшкөк чүүлдер болур.

Школага уруглар-биле кижизидилге ажылының чедишкенин болуру бүгү өөредилге ажылының идея-политиктиг утказындан болгаш оон бедик шынарыңдан, өөредилге ажалыңга кижизидери деп совет педагогиканың ол чугула принципин башкыларың күүсидиринден улуу-биле хамааржыр.

Өөреникчилерни коммунизмни херээңге кижизидеринге, оларның чогаалдык арга-мергежилни сайзырадырыңга, база оларның дыштанылгазын чөп организастаарыңга класстан дашкаар, школадан дашкаар ажалды улуг ужур-дузалыг. Ону бис-

тин чамдык школарынчыс үнелеп көргөнөр.

Шагаан-Арыгың ортумак школазында (директору Н. Мареев) язы-бүрү бөлүмлер эки ажалдап турар. Аныяк бойдусчуларның бөлүмү мында эки ажалдап турар. Аныяк бойдусчулар чекетерин ажаап сугтарып, көргүзүп материалдарың эмгелдени кылып турарлар. Өөреникчилер күзүн дагдарже экскурсиялап, гербарий чыып, коллекция кылып турганнар.

Чамдык школарда бо талазы-биле тодаргай чедишкенин бар болза-даа, өске хей-хэй школарда ол ажалды хемчээли болгаш шынары амгы үеде чедир-ле чогуур негелдеге чөтпейн турар.

Ол ажалды чорударыңче ада-нелери болгаш хей-ниитини кончуг кошкак үлөлдөп турар. Чамдык башкылар класстан дашкаар, школадан дашкаар ажалды боттарының хүлээлгези кылдыр санавайн, оон чайлап турар. Клас болгаш школадан дашкаар ажалдарың массалыг болур чоруун, оларның организастыг болурун, ол ажалдары школаның ниити өөредилге-кижизидилге ажалыңга чагыргырын школа бүрүзү чеди алган турар ужурут. Бичи уругларын ыдыг ажалды-биле эмин эртир чартыктыр чорукту база болдурбас.

Клас болгаш школадан дашкаар ажалды хей талагы болгаш язы-бүрү болуп ужурут. Школага шнээңип алыр билгилерни улам ханы-ладарыңче уланган класстан дашкаар номчулгалары сайзырадыры-биле, техниктиг бөлүмлерини ажалды күштелдирери-биле кады, школачылары күш-культура болгаш эстетикалыг кижизидилгезин чугула-биле организастап чорудары ажаала-Хей-ниитиге ажалдыг ажалыч-

ке, хоорай болгаш суурлар ногаан-чылдыгыңга киржирине, эмнелге хергелээр олттар чылдызыңче өөреникчилерни шын организастаарыңны айттарыңга улуг кичээңгейни салыр ужурут.

Школага кижизидилге ажылың экижидерде, өөредилгениң бедик түнелдиг чоруу дээш, эн эки чурум дээш демиселге школа директорлары болгаш башкыларың чөлөңгичи комсомолчулар болгаш пионерлер болурун чеди албааштан, өөредилге ажалыңга, чурумга, «Өөреникчилерин сагып чоруу дүрүмүн» сагырыңга комсомолчуларын, пионерлерин мурнакчы ролон боттадыры дээш комсомол болгаш пионер организацияларының чорудуп турар ажалдарыңга бүгү хемчеглер-биле дузалажыр херек. Өөреникчилер комитетиниң болгаш класстар даргаларының өөреникчилерни ортузунга хүндүленин быжыглары болгаш көдөрери, өөреникчи хуралдарыңдан, школаның ниити хуралдарыңдан үндүргөн шийтпирлерни медреселди-биле күүседир чорукка школачыларны кижизидери, медреселди чурумун айттарыларын чугаалажыр көөрү уругларын коммунистг кижизидилгезинге улуг ужур-дузалыг.

Школа-биле өр-бүлелерин харылаазы, ада-нелери школаның амыдыралыңче хандыкчылары, база чоңун ортузунга педагогиктиг билгилерин непередери — кижизидилге ажылың чөп организастаарыңны эн чугула чүдү болур, чүгө дээр, уругларың коммунистг кижизидилгезиниң сорулгаларыңга школа чүгө-өг-бүлө-биле кады чедишкенин, ыяш боттадырып шыдаар.

А. ГРИГОРЕНКО,

Тыва облоно эргелекчизи оралакчызы.

Башкыларың метод-тук катыжышкыны

Шагаан-Арыг сумуда чеди чыл школазыңга чоокта чаа 4 школарын башкыларың дуржулга солчурунун методтук катыжышкызы болуп эртен. Методтук катыжышкы Шагаан-Арыг суму, Арыг-Узүү чеди чыл школарының болгаш «Искра», «Кызыл туң» колхозтарда эге школарын башкылары киришкен.

Методтук катыжышкының хуралыңга Шагаан-Арыг сумуда чеди чыл школазыңга 4 класзының орус дыл башкызы Вера Ивановна Мурниковаң эртирген ажык кичээлди дугайында илеткелди дыңнаан болгаш анаа хамаарыштыр түгү школарын башкылары орус, тыва дылдарың башкылаашкыңыңда үндезин четпестери илеретпишаан, оларны узуткап чайладырыңни оруктарың боттарың саланыңга демделгээнер.

Башкы Мурникова орус дылды башкыларыңың арга-методун чөп шийлип, кичээлдин планын шын тургускан болза-даа, оон чорудулгазыңга коммунистг кижизидилгени барык-ла утканын, чаа теманың тайылыбыр чедир кылып шыдаваанын, ол шыкаш немелде литературалары ажалдап барганын башкылар чиди-биле шүгүмчүлээн.

Тыва школарга орус дылды башкыларыңны кол методтарын ажалдаарың кичээл бүрүзүңге коммунистг кижизидилгени айттарыңдан хоора көрүп болбазын, көргүзүп материалдарың чугулазын, оларны чөп ажалдаарың, дуржулгалыг орус дыл башкыларың хергелеп турар аргаларың өөредир башкы Мурниковага методтук катыжышкының киржикчилери сумелээнер. Методтук катыжышкыга киришкен башкылар боттарың ажал дуржулганың шак ыңгар солчуп, чаа-чаа чүүлдерин билер алгаш, тус-тус школарыңче тарап чангылааннар. Ол школарын башкыларың даңазында метод катыжышкының хуралы Арыг-Узүү чеди чыл школазың февральда болуп эртен.

С. ШИВИТ.

Чылгыч малдың шынарын САЙЗЫРАДЫР

Чөөн-Хемчик районда «Искра» кедээ ажал-агы артели чылгы малдың уксаалыг шынарын сайзырадыр хемчегин чорудуп турар.

1950 чылда колхоз оон уксаалыг бир аскыры салып алган. Оон-биле эдерштирген 26 белек эки шынарың кулуннарын берген. Кулун бүрүзүн колхоз менди доруктуруп турар. 1951 чылда колхоз бир ыдыг аскыры немей салып алгаш, 77 белек эдерштирген. Бичангаш бо чылын колхозтун төрүүр белектерин кулуннарыңны кол нуруузу хайнак болур.

Чоокту чылдарың иштинде колхозтун чылгы малының шынары чугаажок экижир. Ындыг болза-даа, малдың шынарын сайзырадыры чүгө эки уксаалыг бүдүрүкчүлөр-биле эдерштиреринден болур өвөс, харын оон-биле кады малдың ажаалазын экижидер херек. Колхоз дуржулгалыг чылгычыларын чылгы мал ажалыңга быжыглааны-биле чылгының кышкы байдалы мурнукузундан дыка экижээр.

О. ТӨГҮС.

МУРНАКЧЫ КАДАРЧЫ

Кызыл районун «Малчын» колхозунун хойжузу коммунист эш С. Лопчор колхозтун 300 ажыг хосон 4 чыл

ССРЭ-ниң, АКШ-тың, Англияның болгаш Францияның чазактарына Германияның Демократтыг Республиказының чазаның бижип

БЕРЛИН. (СЭТА). Германияның Демократтыг Республиказының чазаның февраль 13-те ССРЭ-ниң чазаның моң адаанда бижикти чоруткан.

«Германияның Демократтыг Республиказының чазаның улустуң келер үезинин дугайында улуг сагыш салып турар болгаш Совет Социалисттик Республикалар Эвилелинин, Американың Катышкан Штаттарының, Великобританияның Катышкан Королевствозунуң болгаш Соңгу Ирландияның база Француз республиканың чазактарында Германияда шынгы байдал туруп турар үеде Германия-биле тайбың керээзин чарарын дүргедедир дугайың билеп тур.

Гитлердин Германияны тилезин соонда барык-ла 7 чылдар эртенде болза, тайбың керээзин чарар эргелиг тургаш, ол ам-даа ону чедип албаан болуп турар. Германия чардынган, ыңчангаш герман улус ам үеде болуңу тузунда чангыс аай, хамаарышпас, тайбыңга ынакшыдыг болгаш демократтыг күрүнени тургузар арга чок болуп турар.

Эвилелин күрүнелер болза, Потсдам конференциязының шийтпирлеринге тайбың керээзин болгаш Германияның чангыс аай болуп чоруун каттап тургузарын герман улуска азааш, келер үеде делегейниң тайбыңга ынакшыдыг улустарының өг-бүлезинге турштуг черин ээлээрин аргазын оларга айтып берген.

Герман улус болза, гитлердин дайын талазы-биле боттарының бурузун дозуу-биле минин турар, ынчалза-даа оларны аажылап турары шынчы эвес деп санап турар.

Тайбыңче, боттарының күрүне болгаш экономика талазы-биле чангыс аай болурун герман улустун тура-соруу улуг. Олар делегейниң улустары-биле тайбың катыжышкына болгаш тайбың ажалгайына каттап тургузап, боттарының амдырал денелин экижидеринин оруунга чурттаарын күзеп турар.

Тайбың керээзин чок болуп турарын болгаш Германияның ийи чарылганын делегейниң чазаның үндүреринге ажыглаар деп агрессия күштерин оралдажышкынарны-биле холбашкан бүгү делегейниң кандыг-даа шынгыраашкыныч болгаш чөрүлдээзинче кирип тырттырган турарын герман улус күзевин турар.

Германия-биле тайбың керээзи болза, Германияның ийи аңгы чоруун узуткааш, чангыс аай, хамаарышпас, демократтыг болгаш тайбыңга ынакшыдыг күрүнени Германияның Демократтыг Республиказының Чазаның Премьер-министр О. Гротеволь».

Берлин, 1952 чылдың февраль 13.

Европа чурттарының металлисттеринин конференциязының ажытынганы

ВЕНА. Европа чурттарының металл-ажылчыларының конференциязы Венага февральдың 12-де ажытынган. Франциядан, Италиядан, Совет Эвилелиндин, Германияның Демократтыг Республиказындан, Барын Германиядан, Англиядан, Чехословакиядан, Польшадан, Румыниядан, Венгриядан, Болгариядан, Саар областан, Триестин хосту девисээринден, Люксембургтан, Голландиядан, Финляндиядан, Даниядан, Бельгиядан, Норвегиядан, Швейцариядан, Испаниядан, Австриядан барган 200 ажык төлөөлөр оң ажылаңдыр кирип турар.

Чугалажыр хүн айтыры чангыс: «Ажылчы чоннарың ажыл-чорудулазының чангыс этинин бижылаары дээш, ажылдың болгаш амдыралдын байдалын экижидери дээш, хосталганы камгалаары дээш, национал хамаарышпас чорук болгаш тайбың дээш Европа чурттарының металлисттеринин демисели».

Ажыл-чорудуушкуннарның чангыс эви дээш, тайбыңны быжылаары болгаш ажылчы чоннарың амдырал байдалының эки чоруу дээш ажылчы аңгыны демиселинге бо конференция эң улуг ролду ойнаар ужурулуг — деп металлурия болгаш машина тудушкунунун ажылчыларының профвилелдеринин Бүгү-делегей катыжышкынының даргасы Джованни Роведа бодунун эге сөзүнө чугалаан.

Анри Журден (Франция) илеткелди кылган. Европа чурттарында 15 миллион металлист бар. Олар — ажылчы аңгыны муракчы отряды болуп турар болгаш оларның күженишкенин ажалдаарында дайын болуп бе, азы чок бе деп чүве колдуу хамаарып турар деп илеткелчин чугалаан. Маршалдың планының түгнелинде Европаның капиталисттик чурттарының экономиказы Американың долу хамаарылазында кирген дээрзин илет-

Кореяда болушкуннар

Кореяның Улустуң армиязының Кол командьлалының дүңнады ПХЕНЬЯН. Кореяның Улус-Демократтыг Республиказының Улустуң армиязының Кол командьлалының февраль 13-те дамчатып медээинде чугалап турары болза, Кореяның Улустуң армиязының катыжышкыны кыдат улустуң эки-турачы кезектеринин сырый детимчези-биле дайыныг удуз камгаладыг тулушкуннарны чоруда-

Кореяның Чангыс аай демократтыг ада-чурт фронтузунун төп комитетинин хуралы

ПХЕНЬЯН. Кореяның төп телеграф агентлигинин медээлел турары болза, Чангыс аай демократтыг ада-чурт фронтузунун ТК-нын бюрозунун хуралы чоокта чаа болуп эрткен. Хуралга Ким Ду Бон, Пак Хен Ен, Пак Ден Ай, Пак Чан Ок болгаш ТК-нын өске-даа кежигүнери киришкен. Кореяда тайбыңчыдыга дугайында чугалажышкынарның чоруп турарының дугайында Пак Хен Енин илеткелди дүңнаан болгаш чугалаашкан. Илеткелдин талазы-биле хамаарышкан шийтпирин үндүргөн. Ол ышкаш Чангыс аай демократтыг ада-чурт фронтузунун төп комитетинин 1952 чылда бюджетинин төлөвиленин хүлээп алган.

Тайбыңның Пактызы дээш!

ЛОНДОН. Тайбың камгаладыг англич комитети бодунун Чингине Чөвүлелинин болуп эртен сессиязында дугайында медегелди парлаан.

Медегелде айтып турары болза, беш улуг күрүнелерин арзынга Тайбыңның Пактызын чарар дугайында тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелинин Кыйгырының адаанда ат салышкыны чыылазыны чоруп турарын Чөвүлел чугалажып көргөн.

Ам бо үеде бүгү Англияда 872 муң ат салышкыны чыгынганын Тайбың камгаладыг англич комитетинин алган медегели болза, беш улуг күрүнелерин арзынга Тайбыңның Пактызын чарар дугайында Кыйгырының адаанда ат салышкыны Англияда сөөлү неделяларда канчаар-даа аажок күштеп, көвүдөп турарын көргүзүп турар.

«Англияга оң мурнууда туруп турар сорулгаларны таарыштыраарына чазак черинин тургускыны эконо-

Израильде ат салышкыны

ТЕЛЬ-АВИВ. «Кол Гаам» болгаш «Ал Гашишмар» солуннарның медээлел турарын өзугаар аларга, беш улуг күрүнелерин арзынга Тайбыңның Пактызын чарар дугайында Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелинин Кыйгырының адаанда Израильде 385.327 кижи аттарын салган.

Индияда соңгулдалар

Индияның компартиязының ТК-зының кежигүну Гопалан февральдың 10-та Мадраска болган бир митингине чүве чугалап тургаш, хамаарышкыны, коммунистер-ини коалициязындан болгаш Индияның национал конгресинин чачырыкчы партиязының оппозициязында-даа турар өске-даа политиктик партиялардан Мадрас штатка чазакты тургузарың эргежок чугулазынын дугайында чугалаан. Бир эвес социалистер катышкан чөөн фронтуга кирген турган болза, Индияның национал конгресинин партиязының кежигүнери чазакты тургузарына адегел безин чок болур ийик деп Гопалан чугалаан.

Ынчалза-даа социалисттик партияның баштыннарның коммунистер-биле дем катыжар дээрзинге таарышпас социалисттик партияның секретари Менонаның чоокта чаа кылган чугаазындан тодаргай илереп турган.

АКШ-та көжүп чоруур ажылчылар аштап турар

ВАШИНГТОН. Техас штаттың мурнуо чүгүнде көдээ ажил-агый ажылчыларының өг-бүлелери «херек кырында аштап турар» деп шажычы Роберт Лосч күш-ажыл айтырыларының талазы-биле сенат комиссиязының кудуку комиссиязының хуралына чугалаан.

Лосчин чугалааны биле аларга, хыналда чоруткан бөлүктөрин бирээинде бичин уруглаарың 96 хуузу алды айлар дургузунда сут-биле чөмөнмезин көжүп чоруур көдээ ажил-агый ажылчыларының бичин уругларының амдырал байдалының хыналдазы көргүскөн. Ол-да бөлүктө улуг назылыг 10 кижилерин 8-эи алды айлар дургузунда ээт чивезин болган.

Мексикадан АКШ-че келдирген ажылчыларның амдырал байдалы чугалап тургаш, күүсеткен

Индияның Мадраста Совет кинофильмнеринин чедишкени

МАДРАС. Мадрастың хөй-ниитизи совет кинофильмерге улуг сонуургалды илередиң турар. «Хинду», «Джанасакти», «Прадасакти» болгаш он черин өске-даа солуннары бүгү делегейниң кинофестивалинге Совет Эвилелинин киржилгезинин дугайында калбаа-биле чырыдып турар. Дешилгелиг организацияларның кино артистеринин, сценаристтерин, режиссерларын ассоциациязының төлөөлчилери боттарының хөй-хөй кижилерин мурнунга чугалаан чугаазына болгаш тус-тус кижилер-биле беседалажышкынына аас-кежи болгаш бүгү-ниитинин быжык болгаш үр үеде тайбың дээш демисежип турар кижинин аас-кежитиг күзөл-чүткүлүн көргүзүп турар совет кинолары Индияга үргүлчү көргүзерин организастаарын негеп турар.

«Берлинниң дүшкени», «Циркни аренинде», «Мусоргский» деп кинолар улуг чедишкенин болуп турар. Ол кинолары үндүрүп турар кино театрларның чанында ол кинолары көөрүн күзөөн он-он муң кижилер чыгып турар.

Совет кино артистери хоорайда улуг хүндүткедиг болуп турар. Мадрас хоорайга баргаш үр болбаза-даа Борис Чирков, Вера Марешкая, Александр Борисов, Павел Кадочников, Нина Архипова олар кудумчуга чорда көрүкчүлөр дораанна танып, оларга чектерин эккеп тудуп, оларның-биле хол тутуш мендилежиң, оларның бодунун а салган холуун үжүүн тураскаал кылдыр ап турар.

Бүгү-делегейниң кинофестивалинин үшкү кезең эртерер Дели хоорайже февраль 13-те ол төлөөлөр чорупкан.

Спорттун сөөлү болушкуннары

Эртен неделяда спорт талазы-биле болган кол болушкуннар болза, Финляндияның болгаш Совет Эвилелинин чыныды командаларының аразында хостуг хүреш талазы-биле бүгү-делегейниң эш хуузунда маргылдаазы болган.

Финляндияның командазы болза, Европада болгаш делегейде бир күштүк команда болуп. Фин мөгелер бүгү-делегей ужуражышкынының талазы-биле улуг дуржулгалыг ССРЭ-ниң чыныды командазына ол болза, хостуг хүреш талазы-биле бир дугаар бүгү-делегей маргылдаазына киржип турары ол.

Ужуражышкының кончук шынгы болуп эрткен. Совет мөгелер бедик мергежилдин болгаш тилекеже улуг күзөл-чүткүлдүүн көргүскөн.

Маргылдаа совет спортсменнерин кайгамчыктыг чедишкени-биле демделетинген. Совет Эвилелинин чыныды командазы долу тилеги-ни чедип алган. Маргылдаа ССРЭ-ниң командазының тилелгези болуп 8:0 болган.

Москвада № 2 кышкы эштир бассейнге сугга мячик ойнаар талазы-биле чурттуң күштүк командаларының маргылдаазы болуп эрткен. Анаа ады коллективтеринин эштичилери 4 Москва командалары; шериң-агаар куштеринин, Совет Армияның Төп Бажынының, «Динамо» болгаш «Торпедо» деп спорт нитилелдеринин, а ол ышкаш Ленинградтын шериң-далай куштеринин болгаш Тбилиснин «Динамо» командалары киришкен.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинин чанында күш-культура болгаш спорт херезинин талазы-биле комитеттин шилчин призин Москва шериң округуну шериң-агаар куштеринин команданың спортсменнери ойнап алган, олар 20 саннары ап болуп тургаш, 19 саннары ап шыдааннар. Ийи дугаар черде — Совет Армияның Төп Бажынының командазы, үш дугаарда — Ленинградтын шериң-далай куштеринин командазы болган.

Шайбалыг хоккей талазы-биле «ССРЭ-ниң кубогу» дээш маргылдаалар эгелен. Ол маргылдааларда эң күштүг үжен ийи командалар, мастерлерин 20 командалары, эвилел республикалары, Москваның болгаш Ленинградтын 20 командалары кирип турар. Оюнар чурттуң янзы-бүрү хоорайларына болуп эртер.

В. ДИМИТРИЕВ, СЭТА-ның спорт корреспонденти.

Шахмат маргылдаазы

Бо чылдың январьның 26—27 эртерген шахматтың ол эң баштай-хүннеринде Сүт-Хөл районун Бора-Тайга сумузунун эң шынар шылдыраачыларың бири чер дээш маргылдаазы болуп эрткен. Маргылдаага 12 шыдыраачылар киришкенер. Аныяк шыдыраачы Ламаш-оол 12 кижини уткаш, бири черин, Чартак-Хуна 9 кижини уткаш, ийги черин ап, тилекчи болуп шыгарааннар.

Мынчангаш сумага организастап

Харысалгалыг редактор О. А. ТОЛГАР-ООЛ.

Куш-культура

Мага-боттуң аваангыры болгаш күжү үргүлчүңүң белеткели-биле чедиң аадыңың турар

Куш-культура болза, өкпе аарыглары болдурбай, чем хуулур-рушкуну экижидип, нерви системаны болгаш шынган эгтерин быжыглап турар. Куш-культура кижиге энергияны, сергек болуш амыдыралчы өөрүшкүнү негеп берип, оң ажылга арга мергежилни болгаш шыдамькай чоруун бедидип, база кижинин элекке кырың чоруун бодурбазын сагылырып турар.

Лыжа спорту — культурулуг дыштаналга болгаш хөлгээшкени болуп.

Лыжа — дайынчы чепсек.

Лыжа спортунун техниказы-биле чепсегленнер!

КАДЫК МАГА-БОТКА — КАДЫК ОМАКШЫЛ!

Санитар чырыдышкынының Тыва область Бажыңи.